

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра фінансів та економічної безпеки

06-03-313

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних завдань та самостійної роботи із
навчальної дисципліни
«Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки»
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Управління фінансово-
економічною безпекою» спеціальності 073 «Менеджмент» денної та
заочної форм навчання

Рекомендовано науково-методичною
радою з якості ННІЕМ
Протокол № 2 від 21 вересня 2023 р.

Рівне – 2023

Методичні вказівки до виконання практичних завдань та самостійної роботи із навчальної дисципліни «Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Управління фінансово-економічною безпекою» спеціальності 073 «Менеджмент» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Ляхович О.О., Трусик М.Ю. Рівне: НУВГП, 2023. 43 с.

О.О. Ляхович, к.е.н., доцент кафедри фінансів та економічної безпеки

М.Ю. Трусик, к.е.н., асистент кафедри фінансів та економічної безпеки

Відповідальний за випуск: Мельник Л.В., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів та економічної безпеки

Керівник освітньої програми:

Ляхович О.О., к.е.н., доцент кафедри фінансів та економічної безпеки

© О.О. Ляхович, М.Ю. Трусик, 2023,
© Національний університет
водного господарства та
природокористування, 2023

ЗМІСТ

Загальні положення.....	4
Тематичний зміст навчальної дисципліни.....	5
Методичні рекомендації до проведення практичних занять.....	7
Практичне заняття № 1. Фінансово-економічна безпека: рівні забезпечення.....	7
Практичне заняття № 2. Система економічної безпеки держави.....	11
Практичне заняття № 3. Структура фінансової безпеки держави.....	14
Практичне заняття № 4. Оцінка фінансової безпеки регіону.....	16
Практичне заняття № 5. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.....	19
Практичне заняття № 6. Оцінка фінансово-економічної безпеки підприємства.....	24
Практичне заняття № 7. Система раннього попередження та реагування у забезпеченні безпеки підприємства.....	28
Практичне заняття № 8. Забезпечення безпеки діяльності банків.....	31
Практичне заняття № 9. Фінансово-економічна безпека страхових компаній.....	33
Практичне заняття № 10. Фінансовий моніторинг та фінансова розвідка.....	36
Рекомендована література.....	39

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Освітня компонента «Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки» відіграє важливу роль у професійній підготовці майбутніх магістрів менеджменту. Розвиток системного мислення у здобувачів вищої освіти має важливе значення, оскільки саме дана навчальна дисципліна розкриває системно-синергетичний підхід до комплексного забезпечення фінансово-економічної безпеки на різних рівнях управління.

Метою дисципліни «Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки» є формування у студентів сучасного наукового світогляду і системи глибоких спеціальних знань з комплексного забезпечення фінансово-економічної безпеки.

Предметом дисципліни «Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки» є стратегічне та оперативно-тактичне управління бізнесом, спрямоване на максимізацію фінансових результатів та максимізацію добробуту його власників.

Завданнями дисципліни «Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки» є: вивчення комплексу питань з управління та організації систем фінансово-економічної безпеки на різних рівнях забезпечення з врахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду; оволодіння методичним інструментарієм забезпечення фінансово-економічної безпеки на рівні держави, регіону, підприємств, установ та організацій; оволодіння методикою фінансового моніторингу та фінансової розвідки; формування навичок застосування системного підходу при розробленні політики управління фінансово-економічної безпеки підприємства.

Вивчення навчальної дисципліни спрямоване на отримання студентами наступних програмних результатів:

ПР01. Критично осмислювати, вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для управління в непередбачуваних умовах.

ПР02. Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення.

ПР05. Планувати діяльність організації в стратегічному та тактичному розрізах.

ПР13. Вміти планувати і здійснювати інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення організації (підрозділу).

ПР14. Використовувати фундаментальні закономірності розвитку комплексної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства у поєднанні з дослідницькими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.

ПР16. Відшукувати, обробляти систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для вирішення професійних та наукових завдань у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств, установ та організацій.

ПР19. Застосовувати поглиблені знання у сфері оцінки зовнішніх та внутрішніх загроз, ризиків, небезпек при проектуванні комплексних систем безпеки.

ПР21. Вміти застосовувати системно-синергетичний підхід забезпечення фінансово-економічної безпеки на мікро- та макрорівні.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Особливе місце у ході вивчення дисципліни «Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки» належить практичним заняттям, на яких відбувається закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях, семінарських заняттях та в процесі самостійної роботи над дисципліною. Перелік основних тем практичних занять з навчальної дисципліни «Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки» наведений у таблиці 1.

Таблиця 1

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Фінансово-економічна безпека: рівні забезпечення	2	0,5
2.	Система економічної безпеки держави	2	0,5
3.	Структура фінансової безпеки держави	2	0,5
4.	Оцінка фінансової безпеки регіону	2	0,5
5.	Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства	2	0,5
6.	Оцінка фінансово-економічної безпеки підприємства	2	0,5

7.	Система раннього попередження та реагування у забезпеченні безпеки підприємства	2	0,5
8.	Практичне заняття № 8. Забезпечення безпеки діяльності банків	2	1
9.	Практичне заняття № 9. Фінансово-економічна безпека страхових компаній	2	1
10.	Практичне заняття № 10. Фінансовий моніторинг та фінансова розвідка	2	0,5
	Разом	20	6

Самостійна робота студента полягає у поглибленні знань та умінь під час вивчення тем навчальної дисципліни. Перелік основних завдань самостійної роботи з навчальної дисципліни «Фінансовий менеджмент» наведений у таблиці 2.

Таблиця 2

Завдання для самостійної роботи

№ п/п	Назви тем	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Державне регулювання фінансово-економічної безпеки	7	9
2	Суб'єкти гарантування національної безпеки	7	9
3	Методика розрахунку інтегрального показника фінансової безпеки держави	7	9
4	Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону	7	9
5	Забезпечення фінансово-економічної безпеки у відповідності до теорії життєвого циклу	6	8
6	Обґрунтування індикаторів кадрової, техніко-технологічної та екологічної безпеки	7	9
7	Фінансовий контролінг у системі антикризового фінансового управління	6	9
8	Показники аналізу фінансового стану банківської установи	6	9
9	Показники аналізу фінансового стану страхової компанії	6	9
10	Фінансова розвідка: світовий досвід, можливість його використання в Україні	7	8
Всього		80	108

Самостійна робота потребує опрацювання додаткової навчальної літератури, нормативних документів, наукових праць та періодичних наукових видань, використання фінансової, податкової, статистичної та управлінської звітності. Систематизація теоретико-практичної інформації з вказаних джерел дозволить виконати поставлені завдання перед студентом, а також закріпити набуті знання на лекційних та практичних заняттях та розвинути практичні навички здійснення управління фінансами підприємства.

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема: **Фінансово-економічна безпека: рівні забезпечення**

Мета: засвоєння та поглиблення теоретичних знань про основні категорії фінансово-економічної безпеки, визначення місця економічної та фінансової безпеки у системі національної безпеки

Програмні запитання:

1. Категоріально-понятійний апарат фінансово-економічної безпеки.
2. Економічна безпека: сутність і місце в системі національної безпеки.
3. Фінансова безпека в системі економічної безпеки держави.
4. Узгодженість інтересів у системі забезпечення економічної безпеки

Обговорення теоретичних питань:

1. Уточність значення таких категорій, як “безпека”, “небезпека”, “загроза”, “ризик”, “невизначеність”
2. Що мається на увазі під забезпеченням безпеки?
3. Розкрийте структуру національної безпеки за основними складовими.
4. Назвіть та охарактеризуйте основні складові економічної безпеки держави

5. Охарактеризуйте місце та роль економічної безпеки в системі національної безпеки.
6. Дайте характеристику складових елементів економічної безпеки.
7. Охарактеризуйте понятійний апарат фінансової безпеки держави (об'єкт, предмет, суб'єкти, рівні забезпечення)
8. Розкрийте сутність функціонального та організаційно-управлінського рівнів забезпечення фінансової безпеки держави?
9. Визначте інтереси суб'єктів у системі забезпечення економічної безпеки

Практичні завдання:

Завдання 1.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Національна безпека держави є:
 - а) складовою економічної безпеки;
 - б) складовою фінансової безпеки держави;
 - в) надсистемою економічної безпеки держави;
 - г) підсистемою енергетичної безпеки.
2. Системоутворювальним елементом поняття “національна безпека” є:
 - а) нація;
 - б) держава;
 - в) суспільство;
 - г) країна.
3. До основного виду економічної невизначеності відносять:
 - а) ризик втрати прибутку;
 - б) неповноту інформації на ринку;
 - в) настання страхової події;
 - г) правильної відповіді немає.
4. Виберіть правильне визначення поняття “економічна безпека держави”:
 - а) стан економічної системи, який характеризується стійкістю стосовно впливу внутрішніх і зовнішніх дій, що загрожують суспільству;
 - б) стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства, держави;
 - в) здатність країни генерувати позитивні зрушення в національній економіці, протистояти зовнішнім економічним загрозам і гідно презентувати себе на зовнішньому ринку;

г) усі відповіді правильні.

5. З розвитком ринкових відносин виникають такі загрози фінансовій безпеці держави:

а) недосконалість бюджетної політики та нецільове використання коштів бюджету;

б) значні розміри державного та гарантованого боргу;

в) криміналізація та масштабний відплив капіталу в “тінь” і за кордон;

г) усі відповіді правильні.

6. Зволікання з загрозами фінансовій безпеці призводить до створення в країні (економіці):

а) фінансової кризи;

б) промислової кризи;

в) освітньої кризи;

г) кризи в галузі медицини.

7. До складу економічної безпеки включають:

а) фінансову, енергетичну, соціальну, зовнішньоекономічну, інноваційно-технологічну, військову безпеку;

б) макроекономічну, фінансову, зовнішньоекономічну, інвестиційну, науково-технологічну, енергетичну, виробничу, демографічну, соціальну, продовольчу безпеку;

в) політичну, військову, екологічну, інформаційну, інтелектуальну безпеку;

г) макроекономічну, фінансову, боргову, страхову, фондову, науково-технологічну, енергетичну, виробничу, демографічну, соціальну, продовольчу безпеку.

8. До складу фінансової безпеки включають:

а) бюджетну та боргову безпеку;

б) банківську безпеку та безпеку небанківського фінансового ринку;

в) інвестиційну та грошово-кредитну безпеку;

г) банківську, боргову, бюджетну, валютну, грошово-кредитну, небанківського фінансового ринку.

9. Що відповідає інтересам суб'єктів господарювання у системі економічної безпеки:

а) підвищення рівня добробуту населення, раціональне податкове навантаження, підвищення соціальних стандартів та надання адресної фінансової допомоги;

б) забезпечення високого рівня довіри до фінансових продуктів і послуг, розширення їх асортименту відповідно до потреб клієнтів,

гарантії управління капіталом, сприяння підвищенню рівня фінансової обізнаності населення;

в) активне користування фінансовими продуктами і послугами, сприяння розширенню меж безготівкового обороту, перехід від збереження до їх інвестування;

г) забезпечення власної фінансової та економічної безпеки.

10. Що відповідає інтересам держави у системі економічної безпеки:

а) підвищення рівня добробуту населення, раціональне податкове навантаження, підвищення соціальних стандартів та надання адресної фінансової допомоги;

б) забезпечення високого рівня довіри до фінансових продуктів і послуг, розширення їх асортименту відповідно до потреб клієнтів, гарантії управління капіталом, сприяння підвищенню рівня фінансової обізнаності населення;

в) активне користування фінансовими продуктами і послугами, сприяння розширенню меж безготівкового обороту, перехід від збереження до їх інвестування;

г) покращення інвестиційного клімату, розширення меж фінансування бізнесу, контроль рівня інфляції та стабілізація валютного курсу, пільгове оподаткування малого і середнього бізнесу

Завдання 1.2. Складіть матрицю узгодження інтересів суб'єктів у системі забезпечення економічної безпеки

Суб'єкти	Держава	Фінансові установи	Суб'єкти господарювання	Громадяни
Держава				
Фінансові установи				
Суб'єкти господарювання				
Громадяни				

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема: Система економічної безпеки держави

Мета: розвинути компетенції визначення складових системи економічної безпеки держави та навчитись розпізнавати деструктивні процеси, що притаманні їм.

Програмні запитання:

1. Теоретичні основи економічної безпеки держави.
2. Нормативно-правове регулювання економічної безпеки.
3. Внутрішні складові економічної безпеки держави.
4. Зовнішньоекономічна безпека держави.
5. Характеристика загроз економічній безпеці держави.
6. Механізм забезпечення економічної безпеки держави.

Обговорення теоретичних питань:

1. Поняття політики, стратегії і тактики економічної безпеки держави.
2. Поняття системи економічної безпеки держави.
3. Якою є мета системи забезпечення економічної безпеки? Яким основним вимогам має відповідати система забезпечення економічної безпеки?
4. Засоби гарантування економічної безпеки держави.
5. У чому полягає сировинно-ресурсна безпека?
6. Сутність енергетичної безпеки?
7. На що спрямована фінансова безпека?
8. У чому полягає воєнно-економічна безпека?
9. Яке значення продовольчої безпеки?
10. На що спрямована соціально-демографічна безпека?
11. Наскільки важливою є екологічна безпека і в чому вона полягає?
12. Що таке зовнішньоекономічна безпека України?
13. Членом яких міжнародних організацій є Україна? Як забезпечена її безпека в цій діяльності?

Практичні завдання:

Завдання 2.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Система забезпечення економічної безпеки держави охоплює:
 - а) сукупність суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави;
 - б) сукупність об'єктів та механізмів, об'єднаних цілями і

завданнями щодо протидії загрозам;

в) сукупність життєво важливих інтересів особи, фірми, регіону, суспільства та держави;

г) правильна відповідь а, б?

2. Повноваження основних суб'єктів системи забезпечення економічної безпеки держави визначаються:

а) Концепцією економічної безпеки України;

б) Конституцією України;

в) функціональними обов'язками службовців;

г) правильна відповідь а, б?

3. Завданнями системи забезпечення економічної безпеки держави є:

а) запобігання перетіканню бюджетних коштів у тіньову економіку;

б) підтримання важливих для держави пріоритетів;

в) протидія відтіканню ресурсів;

г) усі відповіді правильні?

4. Фізична або юридична особа, котра прямо чи опосередковано бере участь у діяльності, пов'язаній із забезпеченням економічної безпеки держави, – це:

а) суб'єкт системи економічної безпеки держави;

б) об'єкт системи економічної безпеки держави;

в) предмет системи економічної безпеки держави;

г) мета системи економічної безпеки держави.

5. До суб'єктів системи економічної безпеки держави не належить:

а) Президент України;

б) Верховна Рада України;

в) Служба безпеки України;

г) голова правління НАК "Нафтогаз України".

6. Можливості, які можуть використати суб'єкти у протидії загрозам економічній безпеці держави, – це:

а) механізм забезпечення економічної безпеки держави;

б) принципи забезпечення економічної безпеки держави;

в) засоби забезпечення економічної безпеки держави;

г) функція забезпечення економічної безпеки держави.

7. Завдання конкретного етапу розвитку, що полягає у своєчасному перегрупованні пріоритетності національних економічних інтересів залежно від внутрішніх і зовнішніх загроз, – це:

а) політика економічної безпеки держави;

б) стратегія економічної безпеки держави;

в) тактика економічної безпеки держави;

г) усі відповіді правильні.

8. Вимоги до системи економічної безпеки держави:

а) функціонування у визначених фінансових межах;

б) забезпечення надійного захисту національних інтересів;

в) функціонування в межах, визначених законом;

г) урахування всіх побажань держави й суспільства;

д) правильні відповіді б, в?

9. Основними загрозами фінансовій безпеці держави є:

а) недосконалість бюджетної політики і нецільове використання коштів бюджету;

б) переважно фіскальний характер системи оподаткування;

в) значні розміри державного та гарантованого державою боргу, проблеми з його обслуговуванням;

г) різкі зміни рівня цін та курсу національної валюти;

д) всі відповіді вірні.

10. Зовнішньоекономічна безпека має ґрунтуватися на таких принципах:

а) верховенство закону в регулюванні ЗЕД;

б) безумовний захист національних економічних інтересів окремих суб'єктів ЗЕД та економічних інтересів держави;

в) своєчасність та адекватність заходів щодо відвернення та нейтралізації загроз національним економічним інтересам;

г) рівноправність і взаємовигідність відносин між суб'єктами ЗЕД;

д) всі відповіді вірні.

Завдання 2.2. Провести хронологічний аналіз нормативно-правових актів, у яких закладено правове регламентування становлення та розвитку економічної безпеки в Україні. Результати аналізу представити у формі таблиці

№	Документ	Рік прийняття	Положення, що стосуються безпеки
1			
...			
...			

Завдання 2.2. Провести аналіз динаміки наступних показників України: валового внутрішнього продукту, темпу інфляції, дефіциту бюджету, рівня безробіття, економічного зростання, рівня та якості життя, енергетичної залежності, інтегрованості у світову економіку, сальдо експорту-імпорту, стану демографічних процесів, державного внутрішнього та зовнішнього боргу.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема: Структура фінансової безпеки держави

Мета: засвоєння та поглиблення теоретичних знань про сутнісну характеристику й оцінку структурних складових фінансової безпеки держави, вивчення механізму забезпечення фінансової безпеки держави.

Програмні запитання:

1. Банківська безпека.
2. Безпека небанківського фінансового ринку.
3. Бюджетна безпека.
4. Боргова безпека.
5. Валютна безпека.
6. Грошово-кредитна безпека

Обговорення теоретичних питань:

1. Охарактеризуйте сутність банківської безпеки.
2. Розкрийте сутність індикаторів банківської безпеки.
3. Що таке безпека небанківського фінансового ринку?
4. Опишіть показники безпеки небанківського фінансового ринку.
5. Бюджетна безпека держави та механізм її забезпечення.
6. Охарактеризуйте вихідні показники для розрахунку рівня бюджетної безпеки
7. Особливості забезпечення боргової безпеки держави.
8. Характеристика боргової безпеки держави.
9. Валютна безпека та індикатори її оцінки.
10. Грошово-кредитна безпека: сутність та механізм забезпечення.
11. Індикатори грошово-кредитної безпеки держави.

Практичні завдання:

Завдання 3.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Показники стану фінансової сфери, які в кількісній формі відображають загрози фінансовій безпеці, мають високу чутливість і велику сигнальну здатність попереджати суспільство, державу та суб'єктів ринку про можливі загрози – це:

- а) індикатори фінансової безпеки;
- б) критерії фінансової безпеки;
- в) порогові значення індикаторів;
- г) оптимальні значення індикаторів.

2. Певні нормативні показники, за якими здійснюється оцінювання стану фінансової системи країни з погляду забезпечення її сталого розвитку – це:

- а) індикатори фінансової безпеки;
- б) критерії фінансової безпеки;
- в) порогові значення індикаторів;
- г) оптимальні значення індикаторів.

3. Інтервал величин, у межах яких створюються найбільш сприятливі умови для функціонування фінансової сфери – це

- а) індикатори фінансової безпеки;
- б) критерії фінансової безпеки;
- в) порогові значення індикаторів;
- г) оптимальні значення індикаторів.

4. Кількісні величини, порушення яких спричинює несприятливі тенденції у фінансовій сфері й економіці країни в цілому – це

- а) індикатори фінансової безпеки;
- б) критерії фінансової безпеки;
- в) порогові значення індикаторів;
- г) оптимальні значення індикаторів.

5. З перерахованих показників оберіть індикатор боргової безпеки:

- а) індекс ЕМВІ (Emerging Markets Bond Index) + Україна
- б) відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, %
- в) рівень капіталізації лістингових компаній до ВВП, %
- г) співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %

6. З перерахованих показників оберіть індикатор банківської безпеки:

- а) індекс ЕМВІ (Emerging Markets Bond Index) + Україна
- б) відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, %
- в) різниця між форвардним і офіційним курсом гривні, грн.
- г) співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %

7. З перерахованих показників оберіть індикатор бюджетної безпеки:

- а) індекс ЕМВІ (Emerging Markets Bond Index) + Україна
- б) відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, %

в) рівень капіталізації лістингових компаній до ВВП, %

г) співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %

8. З перерахованих показників оберіть індикатор безпеки небанківського фінансового ринку:

а) індекс ЕМВІ (Emerging Markets Bond Index) + Україна

б) відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, %

г) різниця між форвардним і офіційним курсом гривні, грн.

д) співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %

9. До принципів забезпечення фінансової безпеки можна віднести:

а) первинність закону під час діяльності із забезпечення фінансової безпеки;

б) необхідність розробки, прийняття та реалізації державної стратегії забезпечення фінансової безпеки;

в) визначення та затвердження на державному рівні національних інтересів у фінансово-кредитній сфері;

г) збалансованість фінансових інтересів особи, підприємства, регіону, держави;

д) всі відповіді вірні.

10. До індикаторів фінансової безпеки банківського сектору належать:

а) частка іноземного капіталу в сукупному капіталі банківської системи;

б) співвідношення високоліквідних коштів і поточних пасивів;

в) рентабельність чистих активів;

г) правильної відповіді немає.

Завдання 3.2. Проаналізуйте на власний вибір індикатори однієї зі складових фінансової безпеки України: банківської, боргової, бюджетної, валютної, грошово-кредитної або небанківського фінансового ринку за період останніх трьох років. Зробіть висновки та обгрунтуйте заходи покращення їх значень.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема: **Оцінка фінансової безпеки регіону**

Мета: засвоєння та поглиблення теоретичних знань щодо особливостей забезпечення та оцінки фінансової безпеки регіону та розробки напрямів її зміцнення

Програмні запитання:

1. Сутність та структура фінансової безпеки регіону.
2. Індикатори фінансової безпеки регіону.
3. Методика оцінки фінансової безпеки регіону.
4. Перспективні напрями зміцнення фінансової безпеки регіонів України

Обговорення теоретичних питань:

1. Трактування поняття «фінансова безпека регіону»
2. Основні цілі фінансової безпеки регіону
3. Структура фінансової безпеки регіону
4. Індикатори фінансової безпеки регіону та їх граничні значення
5. Пріоритетні напрями забезпечення фінансової безпеки регіонів України

Практичні завдання:

Завдання 4.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Як трактується фінансова безпека з позицій ресурсно-функціонального підходу?

а) це захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на різних рівнях фінансових відносин;

б) стан фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, податкової, митно-тарифної і фондової систем, які стабільно функціонують і мають здатність попередити і недопустити зовнішню фінансову експансію, забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи й економічне зростання;

в) формування таких умов функціонування фінансової системи, за яких, фактично виключена можливість спрямовувати фінансові потоки в незакріплені законодавчими нормативними актами сфери їх використання

г) всі відповіді вірні.

2. Як трактується фінансова безпека з погляду статички?

а) це захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на різних рівнях фінансових відносин;

б) стан фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, податкової, митно-тарифної і фондової систем, які стабільно функціонують і мають здатність попередити і недопустити зовнішню фінансову експансію, забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи й економічне зростання;

в) формування таких умов функціонування фінансової системи, за

яких, фактично виключена можливість спрямовувати фінансові потоки в незакріплені законодавчими нормативними актами сфери їх використання

г) всі відповіді вірні.

3. Як трактується фінансова безпека з погляду нормативно-правового регламентування?

а) це захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на різних рівнях фінансових відносин;

б) стан фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, податкової, митно-тарифної і фондової систем, які стабільно функціонують і мають здатність попередити і недопустити зовнішню фінансову експансію, забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи й економічне зростання;

в) формування таких умов функціонування фінансової системи, за яких, фактично виключена можливість спрямовувати фінансові потоки в незакріплені законодавчими нормативними актами сфери їх використання

г) всі відповіді вірні.

4. До внутрішніх загроз фінансовій безпеці регіону відносять:

а) зменшення рівня доходів громадян і збільшення рівня соціальної напруги;

б) дефіцит коштів в бюджеті регіону;

в) зростання рівня тінізації економіки;

г) всі відповіді вірні.

5. До зовнішніх загроз фінансовій безпеці регіону відносять:

а) зменшення іноземних інвестицій;

б) зростання залежності від коштів державного бюджету;

в) нестійкість фінансової системи країни;

г) всі відповіді вірні.

6. До основних цілей забезпечення фінансової безпеки регіону варто віднести:

а) підтримку фінансової стійкості та незалежності регіону;

б) фінансову ефективність роботи;

в) досягнення конкурентоздатності регіону;

г) всі відповіді вірні.

7. Податкова безпека регіону відноситься до:

а) безпеки фінансового ринку;

б) безпеки корпоративного сектору;

в) безпеки публічних фінансів;

г) всі відповіді вірні.

8. Безпека соціального сектору регіону відноситься до:

- а) безпеки фінансового ринку;
- б) безпеки корпоративного сектору;
- в) безпеки публічних фінансів;
- г) всі відповіді вірні.

9. Інвестиційна безпека регіону відноситься до:

- а) безпеки фінансового ринку;
- б) безпеки корпоративного сектору;
- в) безпеки публічних фінансів;
- г) всі відповіді вірні.

10. Боргова безпека регіону відноситься до:

- а) безпеки фінансового ринку;
- б) безпеки корпоративного сектору;
- в) безпеки публічних фінансів;
- г) всі відповіді вірні.

Завдання 4.2. На основі статистичних даних (<https://www.ukrstat.gov.ua/>) та відповідних індикаторів провести оцінку рівня безпеки фінансового ринку, безпеки корпоративного сектору та безпеки публічних фінансів Рівненської області (додаток А). Розрахувати інтегральний показник фінансової безпеки регіону за методикою у додатку Б.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ, БАНКІВ ТА ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

**Тема: Забезпечення фінансово-економічної безпеки
підприємства**

Мета: засвоєння та поглиблення знань з теоретико-методичних засад забезпечення фінансово-економічної безпеки на рівні підприємства.

Програмні запитання:

1. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства.
2. Фінансово-економічні загрози та ризики підприємства.

3. Методичні засади забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.
4. Типологія рівнів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства

Обговорення теоретичних питань:

1. Підходи до визначення сутності поняття фінансово-економічної безпеки підприємства.
2. Мета забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.
3. Роль фінансово-економічної безпеки підприємства у системі економічної безпеки держави.
4. Фінансово-економічні інтереси підприємства та їх основна характеристика.
5. Систематизація видів внутрішніх загроз і загроз мікросередовища фінансово-економічної безпеки підприємства
6. Складові механізми забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства
7. Охарактеризуйте організаційно-управлінський рівень забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.
8. Охарактеризуйте аналітичний рівень забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.
9. Охарактеризуйте інструктивно-методичний рівень забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Практичні завдання:

Завдання 5.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Поняття фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає:
 - а) відсутність зовнішніх і внутрішніх загроз його фінансово-економічним інтересам;
 - б) кількісні та якісні параметри фінансового стану підприємства, що відображають захищеність його фінансово-економічних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз;
 - в) систему принципів і методів розробки управлінських рішень, пов'язаних із захистом фінансово-економічних інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз;
 - г) нейтралізацію зовнішніх і внутрішніх загроз фінансово-

економічним інтересам підприємства.

2. Загроза фінансово-економічній безпеці підприємства – це:

а) ймовірність відхилення результатів фінансово-економічної діяльності від запланованих;

б) ймовірність отримання матеріальної чи моральної шкоди в процесі фінансово-економічної діяльності;

в) стан елементів його зовнішнього чи внутрішнього середовища, який визначає рівень його фінансово-економічної безпеки;

г) стан чинників його зовнішнього або внутрішнього середовища, який може негативно вплинути на його фінансово-економічні інтереси, перешкодити його фінансово-економічному розвитку.

3. Головною метою управління фінансово-економічною безпекою підприємства є:

а) забезпечення зростання добробуту власників;

б) забезпечення стійкого фінансово-економічного розвитку підприємства в довгостроковому періоді;

в) нейтралізація фінансових ризиків;

г) ідентифікація та прогнозування зовнішніх і внутрішніх загроз фінансово-економічній безпеці підприємства.

4. Принцип ефективності управління фінансово-економічною безпекою підприємства означає, що:

а) витрати на проведення заходів, спрямованих на нейтралізацію загрози, не повинні перевищувати можливі збитки від їх реалізації;

б) заходи нейтралізації повинні розроблятися лише щодо реальних загроз;

в) при розробленні комплексу заходів, спрямованих на запобігання чи нейтралізацію загрози, необхідно прагнути до мінімізації витрат фінансових, матеріальних, трудових ресурсів;

г) усі твердження відображають суть даного принципу.

5. Що не належить до основних принципів управління фінансово-економічною безпекою підприємства:

а) законність;

б) професіоналізм;

в) об'єктивність;

г) таємність;

д) усі вказані принципи є принципами управління фінансово-економічною безпекою підприємства?

6. До об'єктів управління фінансово-економічною безпекою підприємства прямого впливу відносять:

а) конкурентів, споживачів, постачальників та інших суб'єктів його

зовнішнього мікросередовища;

- б) персонал підприємства;
- в) структуру капіталу;
- г) правильні відповіді а) та б);
- д) правильні відповіді б) та в).

7. Ідентифікація загроз для зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, їхня оцінка за ймовірністю реалізації та можливими збитками, а також розрахунок показників фінансово-економічної безпеки підприємства передбачають виконання такої функції управління:

- а) аналізу;
- б) моніторингу;
- в) інформаційного забезпечення;
- г) контролю.

8. Формування системи стимулювання та штрафних санкцій для керівників і окремих виконавців прийнятих рішень за досягнення (недосягнення) відповідних цілей управління, нормативних і планових показників фінансово-економічної безпеки передбачає така функція управління:

- а) контролю;
- б) організаційного забезпечення;
- в) преміювання;
- г) мотивації.

9. Якщо підприємство використовує тільки власний капітал для фінансування активів, воно нейтралізувало загрозу зниження фінансової стійкості шляхом:

- а) хеджування;
- б) уникнення загрози;
- в) мінімізації загрози;
- г) розподілу ризику реалізації загрози.

10. Якщо встановлюються фінансові нормативи, зокрема граничний розмір залучених коштів у структурі пасивів, то підприємство:

- а) уникає загрози втрати фінансової незалежності;
- б) ліквідує загрозу втрати фінансової незалежності;
- в) розподіляє ризик реалізації загрози втрати фінансової незалежності;
- г) мінімізує загрозу втрати фінансової незалежності.

Завдання 5.2. У нижченаведеній таблиці 5.1. здійсніть розподіл завдань підприємства відповідно до рівнів забезпечення фінансово-

економічної безпеки підприємства:

1. Аналіз загроз та оцінка ризиків по значимості та ймовірності прояву.
2. Визначення індикаторів фінансово-економічної безпеці суб'єкта підприємництва.
3. Визначення рівня фінансової безпеки.
4. Впровадження ефективних управлінських рішень. Вихід суб'єкта підприємництва із кризи та мінімізація її наслідків.
5. Забезпечення адаптаційних можливостей суб'єкта підприємництва.
6. Ідентифікація загроз. Визначення джерел інформації. Збір та обробка інформації.
7. Моніторинг та контроль ефективності дії системи фінансової безпеки.
8. Підтримання динамічної рівноваги розподілу фінансових ресурсів суб'єкта.
9. Підтримання рівноваги грошових потоків.
10. Підтримка фінансової стійкості та ліквідності.
11. Розробка програми дій щодо мінімізації фінансових ризиків.
12. Розробка та впровадження системи діагностики та моніторингу стану фінансової безпеки.
13. Створення відповідних фінансових умов для розвитку суб'єкта господарювання.
14. Створення умов для формування оптимального та рівноважного обсягу фінансових ресурсів.
15. Створення умов, необхідних для забезпечення оптимального обсягу і рівня ефективності інвестицій.

Таблиця

Відповідність завдань рівням забезпечення фінансово-економічної безпеки

Рівень забезпечення	Завдання
організаційно-управлінський	
аналітичний	
інструктивно-методичний	

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема: **Оцінка фінансово-економічної безпеки підприємства**

Мета: засвоєння та поглиблення теоретичних знань про особливості управління прибутком підприємства на стадіях його формування і розподілу, методологічні засади операційного аналізу, механізм операційного левериджу та напрями його використання, сутність і типи дивідендної політики підприємства, набуття практичних навичок проведення операційного аналізу для розв'язання фінансових і виробничих завдань підприємства, а також обґрунтування оптимальної дивідендної політики підприємства.

Програмні запитання:

1. Показники економічної безпеки підприємства.
2. Підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства.
3. Індикатори кількісної оцінки рівня фінансової безпеки.
4. Класифікація рівнів фінансової безпеки підприємств

Обговорення теоретичних питань:

1. Охарактеризуйте показники економічної безпеки підприємства.
2. Які існують підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства.
3. Розкрийте сутність індикаторного підходу оцінки фінансової безпеки підприємства.
4. У чому полягає суть ресурсно-функціонального підходу до оцінки фінансової безпеки підприємства.
5. Підхід, що заснований на використанні оптимізаційних процедур: сутність та значення.
6. Поясніть сутність підходу, що ґрунтується на оцінці загального стану фінансової діяльності підприємства на основі методів комплексної оцінки.
7. Економіко-математичний підхід оцінки фінансової безпеки підприємства.
8. Які Ви знаєте методи оцінки фінансово-економічної безпеки підприємства.
9. Деталізуйте показники фінансової безпеки підприємства.
10. Охарактеризуйте рівні фінансової безпеки підприємства

Практичні завдання:

Завдання 6.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Порівняння фактичних значень показників фінансової безпеки з пороговими передбачає:

- а) індикативний підхід;
- б) ресурсно-функціональний підхід;
- в) підхід, заснований на використанні оптимізаційних процедур;
- г) підхід, заснований на оцінці загального стану фінансової діяльності підприємства.

2. Порогові значення фінансових показників – це:

- а) гранично допустимі величини, перевищення яких призводить до формування негативних тенденцій у фінансовій системі підприємства;
- б) обов'язкові показники, необхідні для розрахунку;
- в) групи показників, які відображають стан і рівень фінансово-економічної безпеки підприємства;
- г) склад множини індикаторів.

3. Який підхід до оцінки економічної безпеки підприємства передбачає встановлення рівня фінансово-економічної безпеки в результаті порівняння фактичних фінансових показників діяльності підприємства з їх критичними пороговими значеннями:

- а) індикаторний;
- б) ресурсно-функціональний;
- в) заснований на використанні оптимізаційних процедур
- г) на основі методів комплексної оцінки;
- д) економіко-математичний підхід.

4. Основним критерієм якого підходу є прийняття особливого граничного ризику як ознаки критичного або порогового стану підприємства, за межами якого виникає загроза або навіть фактично здійснюється його ліквідація?

- а) індикаторний;
- б) ресурсно-функціональний;
- в) заснований на використанні оптимізаційних процедур
- г) на основі методів комплексної оцінки;
- д) економіко-математичний підхід.

5. Який підхід ґрунтується на основі функціональної залежності рівня економічної безпеки підприємства від відповідних показників діяльності підприємства.

- а) індикаторний;
- б) ресурсно-функціональний;

- в) заснований на використанні оптимізаційних процедур
- г) на основі методів комплексної оцінки;
- д) економіко-математичний підхід.

6. Які показники використовуються для визначення комплексного показника оцінювання ділової активності:

а) рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, загальна рентабельність продажу з валового прибутку, рентабельність продукції;

б) поточної ліквідності, абсолютної ліквідності, співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості, забезпечення власними обіговими коштами, маневровості власного капіталу;

в) показник оборотності активів, показник оборотності основних засобів, показник оборотності оборотних активів, показник оборотності грошових коштів, показник оборотності власного капіталу;

г) коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт маневровості оборотних активів, коефіцієнт мобільності та індекс постійного активу;

д) коефіцієнт чистого доходу, чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, стійкого економічного зростання, маржі прибутку.

7. Які показники використовуються для визначення комплексного показника оцінювання фінансової стійкості:

а) коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт постійності активів, коефіцієнт маневрування власного капіталу;

б) коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт термінової ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності;

в) коефіцієнт зносу, коефіцієнт мобільності активів, частка дебіторської заборгованості в поточних активах;

г) рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE), рентабельність основних засобів, рентабельність продукції;

д) коефіцієнт чистого доходу, чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, стійкого економічного зростання, маржі прибутку.

8. Які показники використовуються для визначення комплексного показника оцінювання рентабельності:

а) коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт постійності активів, коефіцієнт маневрування власного капіталу;

б) коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт термінової ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності;

в) коефіцієнт зносу, коефіцієнт мобільності активів, частка дебіторської заборгованості в поточних активах;

г) рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE), рентабельність основних засобів, рентабельність продукції;

д) коефіцієнт чистого доходу, чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, стійкого економічного зростання, маржі прибутку.

9. Які показники використовуються для визначення комплексного показника оцінювання майнового стану підприємства:

а) коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт постійності активів, коефіцієнт маневрування власного капіталу;

б) коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт термінової ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності;

в) коефіцієнт зносу, коефіцієнт мобільності активів, частка дебіторської заборгованості в поточних активах;

г) рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE), рентабельність основних засобів, рентабельність продукції;

д) коефіцієнт чистого доходу, чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, стійкого економічного зростання, маржі прибутку.

10. Які показники використовуються для визначення комплексного показника оцінювання платоспроможності підприємства:

а) коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт постійності активів, коефіцієнт маневрування власного капіталу;

б) коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт термінової ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності;

в) коефіцієнт зносу, коефіцієнт мобільності активів, частка дебіторської заборгованості в поточних активах;

г) рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE), рентабельність основних засобів, рентабельність продукції;

д) коефіцієнт чистого доходу, чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, стійкого економічного зростання, маржі прибутку.

Завдання 6.2. Оберіть підприємство для аналізу на основі офіційних даних на сайті smida.gov.ua та проведіть оцінку рівня фінансової безпеки на основі інтегрального підходу (додаток Б та В)

відповідно до значення результуючого показника: високий рівень ($R_{\text{відх}} > 1,3$); достатній рівень ($1,3 > R_{\text{відх}} > 1$ або $R_{\text{відх}} = 1$), недостатній рівень ($0,7 > R_{\text{відх}} < 1$); низький рівень ($0,4 < R_{\text{відх}} < 0,7$), критичний рівень ($R_{\text{відх}} < 0,4$). Обґрунтуйте заходи щодо покращення рівня фінансової безпеки підприємства

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема: Система раннього попередження та реагування у забезпеченні безпеки підприємства

Мета: засвоєння та поглиблення теоретичних знань про особливості системи раннього попередження та реагування у забезпеченні економічної безпеки підприємства

Програмні запитання:

1. Структура системи раннього попередження та реагування у забезпеченні безпеки підприємства.
2. Основні етапи функціонування системи раннього попередження та реагування.
3. Індикатори системи раннього попередження та реагування та їх інтерпретація.
4. Заходи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства

Обговорення теоретичних питань:

1. Розкрийте мету системи раннього попередження та реагування (надалі СРПР) у забезпеченні економічної безпеки підприємства
2. Визначте вхідну та вихідну інформацію у СРПР.
3. Охарактеризуйте етапи створення та функціонування системи раннього попередження та реагування.
4. Охарактеризуйте основні індикатори СРПР у забезпеченні фінансової складової економічної безпеки
5. Охарактеризуйте основні індикатори СРПР у забезпеченні техніко-технологічної складової економічної безпеки
6. Охарактеризуйте основні індикатори СРПР у забезпеченні інтелектуальної та кадрової складової економічної безпеки

7. Охарактеризуйте основні індикатори СРПР у забезпеченні екологічної складової економічної безпеки
8. Визначте основні ознаки кризових явищ на підприємстві
9. Охарактеризуйте основні заходи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Практичні завдання:

Завдання 7.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. До основних сфер спостереження в рамках внутрішньої діагностики належать:
 - а) фінансова, виробнича та організаційна;
 - б) аналіз ситуації на ринку, макроекономічної ситуації в країні та економіко-правових умов діяльності підприємства;
 - в) силова, екологічна та інтелектуальна;
 - г) політико-правова та міжнародна;
 - д) всі відповіді вірні
2. До основних сфер спостереження в рамках зовнішньої діагностики належать:
 - а) фінансова, виробнича та організаційна;
 - б) аналіз ситуації на ринку, макроекономічної ситуації в країні та економіко-правових умов діяльності підприємства;
 - в) силова, екологічна та інтелектуальна;
 - г) політико-правова та міжнародна;
 - д) всі відповіді вірні
3. Який вид фінансового ризику генерується зниженням рівня ліквідності оборотних активів?
 - а) ризик втрати платоспроможності;
 - б) ризик зниження фінансової стійкості;
 - в) інфляційний ризик;
 - г) податковий ризик;
 - д) ринковий ризик
4. Фінансовий ризик – це
 - а) ризик, який характеризується ймовірністю втрат фінансових ресурсів (грошових коштів) у підприємницькій діяльності;
 - б) ризик, який характеризується ймовірністю втрат кваліфікованого персоналу;
 - в) ризик, який характеризується ймовірністю втрат спричинених надзвичайними подіями;
 - г) ризик, який характеризується ймовірністю втрат інвесторів;
 - д) ризик, який характеризується ймовірністю втрат частки ринку

5. Особлива інформаційна система, яка сигналізує керівництву про потенційні ризики та шанси, які можуть насуватися на підприємство як з боку зовнішнього, так і внутрішнього середовища, – це:

- а) система раннього попередження та реагування;
- б) SWOT-аналіз;
- в) портфельний аналіз;
- г) бюджетування.

6. Збільшення суми грошових активів за рахунок внутрішніх фінансових джерел можна досягти:

- а) ліквідацією портфеля короткострокових фінансових вкладень;
- б) рефінансуванням дебіторської заборгованості;
- в) продажем частини основних фондів чи окремих структурних підрозділів підприємства;
- г) збільшенням статутного фонду підприємства;
- д) зниженням собівартості продукції.

7. До основних заходів, за рахунок яких досягається збільшення вхідних грошових потоків, належать:

- а) реструктуризація кредиторської заборгованості;
- б) заморожування інвестицій;
- в) рефінансування дебіторської заборгованості;
- г) перегляд дивідендної політики; д) правильної відповіді немає.

8. Фінансова участь кредиторів у санації боржників може набирати таких форм:

- а) реструктуризації наявної заборгованості;
- б) альтернативної санації;
- в) зменшення або списання заборгованості;
- г) надання санаційних кредитів;
- д) конверсії власності в борг.

9. До методів збільшення статутного капіталу належать:

- а) індексація основних засобів;
- б) збільшення кількості акцій існуючої номінальної вартості;
- в) збільшення номінальної вартості акцій;
- г) внески засновників;
- д) номінальна вартість конверсійних облігацій.

10. Першочерговим завданням системи раннього попередження є:

- а) своєчасне виявлення ознак кризи на підприємстві, тобто прогнозування можливого банкрутства;
- б) забезпечення фінансової стійкості підприємства;
- в) визначення запасу фінансової міцності підприємства;
- г) обґрунтування шляхів виходу з кризи підприємства.

Завдання 7.2. Обґрунтуйте авторську позицію щодо переліку показників **раннього попередження та реагування у забезпеченні безпеки підприємства** у таких напрямках: фінансовий, техніко-технологічний, кадровий, екологічний.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема: Забезпечення безпеки діяльності банків

Мета: засвоєння та поглиблення теоретичних знань про особливості системи забезпечення фінансово-економічної безпеки банків

Програмні запитання:

1. Фінансово-економічна основа безпеки банків.
2. Види і форми безпеки банківської діяльності
3. Загрози фінансово-економічній безпеці банків
4. Індикатори фінансово-економічної безпеки банків

Обговорення теоретичних питань:

1. Сутність, завдання та складові банківської безпеки.
2. Загрози безпеці банківської системи.
3. Дефініції фінансово-економічної безпеки банку.
4. Характеристика загроз фінансово-економічній безпеці банку.
5. Діагностика фінансової безпеки банку.
6. Обов'язкові нормативи банківської діяльності
7. Індикатори фінансово-економічної безпеки банку
8. Інструменти та методи забезпечення фінансової безпеки.

Практичні завдання:

Завдання 8.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Найвні наступні види безпеки:
 - а) екологічна, планова, галузева, індивідуальна;
 - б) особиста, колективна, економічна, інформаційна;
 - в) політична, колективна, економічна, фінансова;
 - г) глобальна, індивідуальна, міжгалузева, інформаційна;
 - д) міжособистісна, економічна, державна, галузева.
2. Загрози безпеки банку поділяють на:
 - а) внутрішні та зовнішні;
 - б) галузеві та міжгалузеві;
 - в) місцеві та регіональні;
 - г) місцеві та державні;
 - д) внутрішні та міжбанківські.

3. До засобів безпеки належать:

а) технічні засоби охорони, програмні й технічні засоби захисту інформації;

б) спеціальні засоби та техніка, засоби зв'язку, обробки та передавання інформації;

в) технічні засоби охорони, програмні й технічні засоби захисту інформації, спеціальні засоби та техніка, засоби зв'язку, обробки та передавання інформації, інше обладнання і техніка, що використовують для забезпечення ефективної реалізації заходів безпеки;

г) обробки та передавання інформації, інше обладнання і техніка, що використовують для забезпечення ефективної реалізації заходів безпеки;

д) технічні засоби охорони, засоби зв'язку, обробки та передавання інформації.

5. Суб'єктом управління фінансовою безпекою банків виступає:

а) відповідальна особа або група осіб які мають право ухвалювати рішення і відповідати за ефективність управління банківською установою;

б) банк з усіма аспектами його фінансової діяльності;

в) залучені кредитні ресурси;

г) ліквідність банку;

д) платоспроможність банку.

6. Завданням підсистеми діагностики фінансової безпеки банку є:

а) аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища банку;

б) оцінка ризиків і можливості настання кризи;

в) формування загальних висновків про рівень фінансової безпеки банку;

г) оцінка ефективності діяльності банку;

д) всі відповіді вірні.

7. При здійсненні експрес-діагностики

використовуються:

а) кількісні та якісні методи;

б) якісні методи;

в) кількісні методи;

г) правові;

д) економічні;

8. Комплексна діагностика фінансової безпеки банку проводиться:

а) один раз на три роки;

- б) один раз на рік;
- в) щокварталу;
- г) щодавно;
- д) щоденно.

9. При проведенні комплексної діагностики застосовується:

- а) якісний аналіз діяльності банку;
- б) аналіз кредитного портфеля банку;
- в) аналіз проведення валютних операцій;
- г) комплексний аналіз із застосуванням коефіцієнтів;
- д) аналіз проведення валютних операцій.

10. До основних важелів, за допомогою яких банк може здійснювати управління фінансовою безпекою належить:

- а) заробітну плату;
- б) податкування;
- в) матеріальне стимулювання;
- г) страхування;
- д) заставні операції.

Завдання 8.2. Оберіть банківську установу для аналізу та на основі її фінансової звітності проведіть оцінку рівня базових показників фінансової безпеки.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Тема: Фінансово-економічна безпека страхових компаній

Мета: засвоєння та поглиблення теоретичних знань про особливості системних складових економічної безпеки страхових організацій

Програмні запитання:

1. Характерні ознаки фінансової безпеки страхових компаній.
2. Кадрова, інформаційна та фінансова складові економічної безпеки страхової організації.
3. Класифікація ризиків страхового бізнесу.
4. Методичні підходи до оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки страхових компаній.

Обговорення теоретичних питань:

1. Місце, функції та роль страхового ринку в економічному розвитку держави і території
2. Охарактеризуйте роль страхового ринку в забезпеченні фінансової безпеки держави.
3. Охарактеризуйте сутність і основні принципи функціонування страхового ринку.
4. Що розуміють під безпекою страхового ринку?
5. За якими ознаками класифікуються фактори впливу на безпеку страхового ринку?
6. Назвіть основні внутрішні та зовнішні загрози безпеці страхового ринку України.
7. За якими показниками можна оцінювати рівень безпеки страхового ринку?
8. У чому полягає необхідність державного регулювання страхової діяльності?

Практичні завдання:

Завдання 9.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. За рівнем сформованості фактори впливу на безпеку страхового ринку поділяються на:
 - а) стихійні й організовані;
 - б) реальні та потенційні;
 - в) передбачувані, випадкові, неможливі;
 - г) дискретні, перманентні, епізодичні.
2. Дія структурних факторів впливу на безпеку страхового ринку характеризується:
 - а) впливом на всі складові елементи страхового ринку;
 - б) впливом на функціонування окремих підсистем страхового ринку;
 - в) впливом на окрему страхову компанію, страхового агента, страхового брокера та інші окремі елементи страхового ринку;
 - г) відсутністю будь-якого впливу на страховий ринок.
3. Співвідношення валових страхових премій до ВВП – це показник:
 - а) рівня страхових виплат;
 - б) щільності страхування;
 - в) розміру страхового сектору;
 - г) проникнення страхування.

4. Чинниками, що спричиняють необхідність державного регулювання страхової діяльності, є:

- а) відсутність ринкової конкуренції в страховій галузі;
- б) низька капіталізація страхових компаній;
- в) низький рівень страхової культури населення;
- г) усі відповіді правильні.

5. До державної політики стимулювання у сфері страхування відносять такі інструменти:

- а) установа правил ліцензування;
- б) проведення спеціальної податкової політики;
- в) визначення мінімального розміру статутного капіталу страхової компанії;
- г) визначення вимог до розміщення страхових резервів.

6. Методи прямого регулювання страхової діяльності включають:

- а) розробку страхового законодавства;
- б) запобігання та припинення монополізму;
- в) правильна відповідь а) та б);
- г) правильної відповіді немає.

7. Для характеристики рівня безпеки страхового ринку можуть застосовуватись і інші показники, серед яких:

- а) показник “щільності страхування” – обсяг страхових премій у розрахунку на одну особу;
- б) частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій;
- в) рівень страхових виплат;
- г) правильні відповіді а та б.

8. Для характеристики рівня безпеки страхового ринку в використовуються:

- а) рівень проникнення страхування (відсоткове співвідношення валових страхових премій до ВВП);
- б) частка надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній у загальному надходженні страхових премій;
- в) частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій;
- г) всі відповіді вірні;

9. Відповідно до Закону України “Про страхування” страхові компанії можуть бути створені у формі:

- а) товариств з обмеженою відповідальністю, акціонерних товариств, повних товариств;

б) акціонерних товариств, товариств з додатковою відповідальністю, повних товариств;

в) акціонерних товариств, повних товариств, командитних товариств.

г) всі відповіді вірні

10. До екзогенних факторів впливу на безпеку страхового ринку України належать: а) низький рівень капіталізації страхових компаній;

б) шахрайські дії страхувальників;

в) скорочення платоспроможного попиту;

г) значна кількість кептивних страхових компаній

Завдання 9.2. Оберіть страхову компанію для аналізу та на основі її фінансової звітності проведіть оцінку рівня базових показників фінансової безпеки.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

Тема 10. Фінансовий моніторинг та фінансова розвідка

Мета: засвоєння та поглиблення теоретичних знань про сутність фінансового моніторингу та фінансової розвідки в Україні

Програмні запитання:

1. Органи фінансової розвідки: поняття і концепції функціонування.
2. Фінансові операції, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу.
3. Ідентифікація осіб, що здійснюють фінансові операції.
4. Виявлення критеріїв ризику та індикаторів підозрілості фінансових операцій

Обговорення теоретичних питань:

1. Розкрийте особливості діяльності Державної служби фінансового моніторингу України
2. Міжнародні установи та організації з якими співпрацює Держфінмоніторинг.
3. Сутність порогових фінансових операцій;
4. Підозрілі фінансові операції та вимоги щодо виявлення їх
5. Етапи виявлення підозрілих фінансових операцій
6. Охарактеризуйте критерії ризику та індикатори підозрілості фінансових операцій

Практичні завдання:

Завдання 10.1. Дайте відповідь на тестові завдання:

1. Фінансова операція - будь-яка операція, пов'язана зі здійсненням або забезпеченням здійснення платежу суб'єктами господарювання, зокрема:

- а) внесення або зняття депозиту (внеску, вкладу);
- б) переказ грошей з рахунка на рахунок;
- в) обмін валюти;
- г) надання послуг з випуску, купівлі або продажу цінних паперів та інших видів фінансових активів;
- д) всі відповіді вірні.

2. Сукупність заходів Державного департаменту фінансового моніторингу при Міністерстві фінансів України з аналізу інформації щодо фінансових операцій, що надається уповноваженими органами, а також заходів з перевірки такої інформації відповідно до законодавства України – це:

- а) обов'язковий фінансовий моніторинг;
- б) обов'язкова фінансова розвідка;
- в) фінансовий контролінг;
- г) фінансовий аутсорсинг.

3. Фінансова операція, яка здійснена об'єктом контролю, підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу, якщо сума, на яку вона проводиться, дорівнює чи перевищує:

- а) 800 тис. грн.
- б) 600 тис. грн.
- в) 400 тис. грн.
- г) 200 тис. грн.
- д) 300 тис. грн.

4. До фінансових операцій, які підлягають поглибленому вивченню, належать операції за наявності таких ознак:

- а) фінансова операція має заплутаний або незвичний характер
- б) фінансова операція не має очевидного економічного сенсу або очевидної законної мети;
- в) невідповідність фінансової операції діяльності об'єкта контролю, що встановлена статутними документами;
- г) виявлення неодноразового здійснення фінансових операцій, характер яких дає підстави вважати, що метою їх здійснення є уникнення процедур обов'язкового фінансового моніторингу;
- д) всі відповіді вірні.

5. Правила/сценарії відбору фінансових операцій мають забезпечити виявлення фінансової операції з готівкою, яка містить індикатори підозрілості непізніше скількох днів?

- а) 20 робочих днів після здійснення такої фінансової операції;
- б) 40 робочих днів після здійснення такої фінансової операції;
- в) 30 робочих днів після здійснення такої фінансової операції;
- г) 10 робочих днів після здійснення такої фінансової операції;
- д) 15 робочих днів після здійснення такої фінансової операції.

6. За підсумками проведеної у 2019 році Національної оцінки ризиків ключовими ризиками в Україні визначено:

- а) корупція;
- б) фіктивне підприємництво;
- а) великий обіг готівкових коштів;
- г) тероризм та його фінансування;
- д) всі відповіді вірні.

7. Підрозділ фінансової розвідки в Україні активно співпрацює із:

- а) Офісом генерального прокурора;
- б) Національним антикорупційним бюро України;
- в) Службою безпеки України;
- г) Національною поліцією України та Державним бюро розслідування;
- д) всі відповіді вірні.

8. Учасниками національної оцінки ризиків є:

- а) суб'єкти державного фінансового моніторингу;
- б) суб'єкти первинного фінансового моніторингу;
- в) Національна Поліція;
- г) судові органи;
- д) всі відповіді вірні.

9. Внутрішні загрози відмивання грошей включають:

- а) кіберзлочинність;
- б) ухилення від сплати податків та шахрайство;
- в) правопорушення, пов'язані з наркотиками, та їх постачання;
- г) організована злочинність;
- д) всі відповіді вірні.

10. Метою національної оцінки ризику є:

- а) розробка тактики та стратегії стримування злочинців шляхом своєчасного виявлення, арешту та конфіскації різних активів та доходів, одержаних злочинним шляхом;

б) запобігання та попередження терористичної діяльності та терористичних актів шляхом своєчасного виявлення та блокування джерел їх фінансування;

в) аналіз впливу відмивання коштів та фінансування тероризму на зв'язки з громадськістю та фінансову систему загалом з метою визначення заходів щодо запобігання та протидії сучасним ризикам і загрозам;

г) вірна відповідь а та б;

д) всі вірні відповіді.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Барановський О. І. Філософія безпеки: монографія: у 2 т. / О. І. Барановський. К.: УБС НБУ, 2014. Т. 1: Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів. 831 с.

2. Барановський О. І. Філософія безпеки: монографія: у 2 т. / О. І. Барановський. К.: УБС НБУ, 2014. Т. 2: Безпека фінансових інститутів. 715 с.

3. Богдан Н. М. Оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки регіонів України: методологія і практика. Проблеми економіки. 2018. № 1. С. 142-149.

4. Економічна безпека держави: навчально-методичний посібник / Живко З.Б., Черевко О.В., Копитко М.І., Зачосова Н.В., Живко М.О., Серета В.В., Занора В.О., Бівець А.В.; за ред. Живко З.Б. Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А., 2019. 240 с.

5. Економічна безпека: навч. посіб. / З. С. Варналій [та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. З. С. Варналія / З. С. Варналій. К.: Знання, 2009. 647 с.

6. Економічна безпека: підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. І. Барановського. – К. : УБС НБУ, 2015. – 467 с.

7. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємництва: навчальний посібник/ Г.В.Соломіна. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. 234 с.

8. Копилук О. І. Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки: підручник / О. І. Копилук, А. Г. Драбовський, Ю. В. Тимчишин та ін.: Львів: Вид-во Сполум, 2017. - 411 с.

9. Ляхович О. О., Оплачко І. О. Економічна безпека та прозорість підприємств в умовах цифровізації. Вісник НУВГП. Сер. Економіка. 2021. Вип. 2 (94). С. 100–111.

10. Ляхович О.О., Середюк О.С. Методичні засади забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого та середнього підприємництва. Вісник НУВГП. 2021. № 1 (93). С. 103-113.

11. Мельник С. І. Організаційно-економічний механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. URL: Наукові записки Української академії друк-ва. 2019. № 1. С. 117–123.

12. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ № 1277 Міністер. економ. розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

13. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів економічних і юридичних спеціальностей усіх форм навчання / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України” ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. М. Фролова ; [С. М. Фролов, О. В. Козьменко, А. О. Бойко та ін.]. Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2015. 332 с

14. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів економічних і юридичних спеціальностей усіх форм навчання / ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ” ; за заг. ред. д.е.н., проф. С. М. Фролова ; [С. М. Фролов, О. В. Козьменко, А. О. Бойко та ін.]. Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2015. 332 с.

15. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. Львів: Ліга-Прес, 2012. 388 с.

Інформаційні ресурси

1. Державна служба статистики України: www.ukrstat.gov.ua
2. Законодавство України: www.rada.gov.ua
3. Кабінет Міністрів України: <http://www.kmu.gov.ua>.
4. Міністерство Фінансів України: <http://www.finance.com.ua>
5. Національний банк України: www.bank.gov.ua
6. Офіційний сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України: <https://smida.gov.ua/>

Додаток А

Індикатори та граничні значення відповідних

індикаторів*

Складова фінансової безпеки регіону	Граничні значення	Індикатори
Безпека фінансових ринків	не менше 30	Обсяг кредитування банками реального сектору економіки, % до ВРП
	не менше 100	Співвідношення кредитів до депозитів банків в регіоні
	не більше 6	Темп зміни індексу офіційного курсу гривні до долара США до попереднього періоду, %
	не менше 100	Темпи зміни прямих іноземних інвестицій у регіоні
	не менше 15	Частка прямих іноземних інвестицій до ВРП
Безпека корпоративного сектору	більше 7	Співвідношення сальдо фінансових результатів підприємств до ВРП
	більше 10	Рентабельність операційної діяльності підприємств
	більше 100	Темпи зміни обсягів промислової продукції в регіоні
Безпека публічних фінансів	не менше 100	Темп зміни ВРП
	не менше 5	Частка ВРП у ВВП держави, %
	не менше 25	Питома вага доходів місцевого бюджету до ВРП, %
	не менше 80	Рівень бюджетної самостійності, %
	не менше 25	Рівень загальної податкової стійкості регіону, %
	не менше 30	Рівень податкової самостійності регіону, %
	менше 105	Темп зміни суми заборгованості з виплати заробітної плати
	менше 110	Індекс споживчих цін у регіоні
	менше 80	Співвідношення витрат до доходів населення

Методика оцінки інтегрального показника фінансової безпеки

1. Визначення відхилень фактичних значень показників від граничних:

- якщо норматив значення показника характеризується динамікою до зростання:
$$x_i = \frac{a_i}{a_i^n} \quad (1)$$

- якщо норматив значення показника характеризується динамікою до зменшення:
$$x_i = \frac{a_i^n}{a_i} \quad (2)$$

- де a_i - фактичне значення показника;
- a_i^n - граничне значення показника.

2. Укрупнене значення для відповідного блоку показників:

$$Y = x_1 * i_1 + x_2 * i_2 + x_3 * i_3 + \dots + x_n * i_n \quad (3)$$

i – вага показника в окремому блоці;

n - кількість показників у блоці.

3. Фактичний рівень фінансової безпеки:

$$R_{\text{ФБ}} = Y_1 + Y_2 + Y_3 + \dots + Y_N \quad (4)$$

4. Граничне значення для загального рівня фінансової безпеки:

$$R_{\text{ГФБ}} = N \quad (5)$$

$R_{\text{ГФБ}}$ – граничне значення показника фінансової безпеки;

N – кількість блоків показників, включених до розрахунку.

5. Результуючий показник рівня фінансової безпеки визначається як відхилення розрахункового значення від граничного рівня фінансової безпеки:

$$R_{\text{відх}} = \frac{R_{\text{ФБ}}}{R_{\text{ГФБ}}} \quad (6)$$

Індикатори фінансової безпеки підприємства

№	Індикатори	Оцінка показника	
		Граничне значення	Динаміка
1. Показники ліквідності			
2.1.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2	збільшення
2.2.	Коефіцієнт термінової ліквідності	0,5	збільшення
2.3.	Коефіцієнт загальної ліквідності	2	збільшення
2. Показники фінансової стійкості			
3.1.	Коефіцієнт автономії	0,5	збільшення
3.2.	Коефіцієнт фінансування	1	збільшення
3.3.	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,7-0,9	збільшення
3.4.	Коефіцієнт постійності активів	0,5	збільшення
3.5.	Коефіцієнт маневрування власного капіталу	1	збільшення
3. Показники ділової активності			
4.1.	Оборотність оборотних активів	30 днів	зменшення
4.2.	Оборотність запасів	15 днів	зменшення
4.3.	Оборотність кредиторської заборгованості	30 днів	зменшення
4.4.	Оборотність дебіторської заборгованості	30 днів	зменшення
4.5.	Оборотність власного капіталу	1,5 об.	збільшення
4.6.	Оборотність капіталу	1 об.	збільшення
4. Показники рентабельності			
5.1.	Рентабельність активів (ROA)	2,5%	збільшення
5.2.	Рентабельність власного капіталу (ROE)	5,0%	збільшення
5.3.	Рентабельність основних засобів	6,0%	збільшення
5.4.	Рентабельність продукції	5,0%	збільшення